

УДК 614.252.2:378:004:681.3.001.73(477+100)"313":614.23:616/618:615.1:614.27.07
DOI: <https://doi.org/10.11603/mie.1996-1960.2022.4.13413>

СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ЕЛЕКТРОННОЇ СИСТЕМИ ТА НОВОВВЕДЕНЬ ДО СИСТЕМИ БЕЗПЕРЕРВНОГО ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ МЕДИЧНИХ І ФАРМАЦЕВТИЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ

В. І. Ткаченко

Національний університет охорони здоров'я України імені П. Л. Шупика

Нове врегулювання системи безперервного професійного розвитку (БПР) у сфері охорони здоров'я з нововведеннями та імплементацією електронної системи запроваджено з 01.01.2022, що викликало як позитивні, так і негативні аспекти. В дослідженні проаналізовано результати запровадження електронної системи та нововведень БПР в Україні в 2022 році. Використано бібліосемантичний метод, системний аналіз, SWOT-аналіз, проведено аналіз власного досвіду. Аналіз нововведень системи БПР у країні в 2022 році дозволив констатувати ряд сильних і слабких сторін запроваджених змін, визначити важливі загрози, серед яких основними є недосконалість нововведень та електронної системи БПР, ускладнений пошук у системі, поганий захист даних, необхідність сплати послуг внесення заходу БПР до електронної системи провайдером, нерівні вихідні вимоги до провайдерів із різними формами організації та власності, різні вимоги до легалізації проведення освітньої діяльності провайдером, відсутність державного фінансування отримання лікарями обов'язкових щорічних 50 балів БПР, відсутність стратегічного планування й аналізу необхідності БПР медичних і фармацевтичних працівників із важливих напрямів охорони здоров'я. Отже, запроваджені нововведення та електронна система БПР потребують удосконалення, забезпечення належного функціонування та захисту даних. У перспективі, важливо зберегти вітчизняний більш ніж 150-річний досвід якісного БПР із державним стратегічним плануванням та контролюванням стосовно забезпечення вирішення пріоритетних питань системи охорони здоров'я. Переходячи до закордонного досвіду й євроінтеграції, необхідно надати провайдерам із різними формами організації та фінансування чесні та рівні умови існування на ринку освітніх послуг, створити чіткі вимоги забезпечення якості БПР та/або градації провайдерів за рівнем якості освіти й дотриманням вимог, створити вітчизняну Акредитаційну Раду для моніторингу якості БПР, що б мала можливість інтеграції вітчизняної системи БПР із Європейською й Американською системами для можливості взаємного зарахування балів/кредитів.

Ключові слова: електронна система, система безперервного професійного розвитку, слабкі та сильні сторони, загрози та перспективи, Україна, євроінтеграція.

THE STATE AND PROSPECTS OF THE INTRODUCTION OF THE ELECTRONIC SYSTEM AND INNOVATIONS TO THE CONTINUOUS PROFESSIONAL DEVELOPMENT' SYSTEM OF MEDICAL AND PHARMACEUTICAL WORKERS

V. I. Tkachenko

Shupyk National Healthcare University of Ukraine

Background. The new regulation of the system of continuous professional development (CPD) or continues medical education (CME) in the field of health care with innovations and implementation of the electronic system was introduced from 01.01.2022, that caused both positive and negative aspects. The aim is to analyze the results of the introduction of the electronic system and innovations of CPD in Ukraine in 2022.

Materials and methods. Bibliosemantic method, systemic analysis, SWOT analysis, analysis of own experience.

Results. The analysis of the innovations of the CPD system in the state in 2022 made it possible to ascertain a number of strengths and weaknesses of the introduced changes, to identify important threats, among which the main ones are the imperfection of the innovations and the electronic CPD system, complicated search in the system, poor data protection, the need to pay for the services of introducing the CPD measure to the electronic system by providers, unequal initial requirements for providers with different forms of organization and ownership, different requirements regarding the legalization of educational activities by providers, lack of state funding for doctors to obtain the mandatory 50 annual CME credits, lack of strategic planning and analysis of the need for CPD of medical and pharmaceutical workers from important areas of health care.

Conclusions. Introduced innovations and electronic CPD system require improvement, ensuring proper functioning and data protection. In the future, it is important to preserve the national experience of more than 150 years of high-quality CPD with state strategic planning and control to ensure the solution of priority issues of the health care system. Moving to foreign experience and European integration, it is necessary to provide providers with various forms of organization and financing fair and equal conditions of existence in the market of educational services, to create clear requirements for ensuring the quality of CPD and/or gradation of providers according to the level of education quality and compliance with requirements, to create a national Accreditation Council for CME, quality monitoring, which would have the possibility of integrating the national CPD system with the European and American systems for the possibility of mutual crediting of points/credits.

Keywords: electronic system, continuous professional development system, continuous medical education, weaknesses and strengths, threats and prospects, Ukraine, European integration.

© В. І. Ткаченко

Вступ. Нове врегулювання системи безперервного професійного розвитку (БПР) у сфері охорони здоров'я в державі було регламентовано постановою Кабінету Міністрів України від 14 липня 2021 № 725 «Про затвердження Положення про систему безперервного професійного розвитку медичних та фармацевтичних працівників», що набула чинності з 01.01.2022 [1]. У постанові чітко прописано правила організації та проведення заходів БПР, вимоги до провайдерів (організацій, що проводять БПР), вимоги до участі слухачів, вимоги до заходів, вимоги до забезпечення функціонування електронної системи БПР, необхідність внесення частини заходів БПР до електронної систем через визначеного Міністерством охорони здоров'я адміністратора. Але вимог до викладачів/спікерів/тренерів заходів БПР не встановлено, що є ризиком зниження якості безперервної професійної освіти. Вимоги до проведення заходів БПР, таких як тематичне удосконалення, професійне стажування, симуляційний тренінг, уточнюються наказом МОЗ від 22.07.1993 № 166 «Про подальше удосконалення системи післядипломної освіти та безперервного професійного розвитку медичних та фармацевтичних працівників» із змінами від 18.08.2021 № 1751 [2]. Додаткові вимоги до організації і проведення заходів БПР регламентовано «Технічним регламентом роботи системи БПР», погодженим листом МОЗ України від 07.06.2022 № 22-04/12786/2-22 [3]. Нарахування балів БПР за захід зазначено наказом МОЗ України від 22.02.2019 № 446 «Деякі питання безперервного професійного розвитку лікарів» із змінами [4]. Отже, існуюча система БПР зазнала значних змін у 2022 році, але залишається багато питань, що потребують нормативного врегулювання. Тому ефективність і результативності запроваджених змін повинні бути детально проаналізовані.

Мета дослідження: проаналізувати результати запровадження електронної системи та нововведень БПР в Україні в 2022 році.

Матеріал і методи дослідження. Для дослідження використано бібліосемантичний метод, метод системного аналізу, SWOT-аналіз запроваджених змін системи БПР у державі, аналіз власного досвіду, статистичні методи оброблення даних.

Результати та їх обговорення. Досвід Національного університету охорони здоров'я України імені П. Л. Шупика (НУОЗУ), як провайдера БПР [5], зареєстрованого в електронній системі під номером 1065 (вихідний лист ДО «Центру тестування» від 17.06.2022 № 230/01-12; вхідний

НУОЗУ від 17.06.2022 № 672) показав, що запровадження нововведень БПР призвело до додаткових механізмів і процедур, викликів, пов'язаних із ними, затримки строків повного циклу реєстрації та оформлення заходів БПР. Механізм оплати послуг реєстрації заходів в електронній системі та юридичний супровід потребує нормативного врегулювання. Перші, оформлені за новими вимогами, заходи БПР НУОЗУ вже підтверджено балами БПР і розміщено в електронній системі БПР на сайті Центру тестування МОЗ України, але юридичні обмеження стосовно фінансових операцій провайдерів із бюджетним фінансуванням обмежили можливості в кількості заходів БПР та обсягах надання таких освітніх послуг. Тим не менш, урахувуючи виклики сьогодення НУОЗУ за березень-червень 2022 року проведено 724 волонтерських заходів з надання медичної допомоги з різних аспектів охорони здоров'я в умовах воєнного стану, коли з'явилися додаткові зовнішні та внутрішні фактори впливу, такі як військові дії, окупація, обмеження доступу до допомоги, психоемоційні зміни, загострення хронічних станів, надання невідкладної допомоги при вогнепальних ураженнях, загрозах застосування різних видів зброї тощо. Відвідали ці заходи більше 45 тисяч слухачів [5]. На жаль, МОЗ України таку потребу лікарів не врахував і не передбачив державне фінансування БПР, відмінивши необхідність отримання балів у 2022 році змінами до свого наказу № 446 [4], що призвело до скорочення фінансування закладів вищої медичної освіти та скорочення висококваліфікованих кадрів.

Системний аналіз законодавчих документів і нормативної бази про БПР, SWOT-аналіз запроваджених змін системи БПР у державі та оцінювання на базі власного досвіду дозволили констатувати як позитивні, так і негативні аспекти запроваджених змін.

Сильними сторонами нововведень є створення єдиної електронної системи фіксації провайдерів, заходів і балів БПР, забезпечення нормативними документами системи БПР, приведення системи БПР до можливостей подальшої інтеграції з системою європейського і американського простору.

Слабкими сторонами являються недосконалість електронної системи БПР стосовно реєстрації та підтвердження заходів БПР, пошук у системі, поганий захист даних, необхідність сплати послуг, внесення заходу БПР до електронної системи провайдерами, нерівні умови та вимоги до провайдерів із різними формами організації та влас-

ності (заклади вищої освіти мають велику кількість регламентуючих їхню діяльність законодавчих документів, на відміну від інших провайдерів, у тому числі, стосовно ліцензування, акредитації, дозволу сплати послуг Центру тестування МОЗ тощо). Ризиками є додаткові витрати провайдерів на оплату послуг Центру тестування та, відповідно, збільшення собівартості освітніх послуг БПР, неврегульованість системи нарахування балів, збільшення часу на оформлення документів із оформлення заходу БПР, значна затримка з видачою сертифікатів для слухачів (від 1 місяця після проведеного заходу) в зв'язку з очікуванням розгляду та підтвердження Центром тестування, невстановлені вимоги до спікерів / тренерів / викладачів заходів БПР, що ставить під загрозу якість безперервної професійної освіти. Постановою КМУ № 725 зазначено обов'язковість усім лікарям і фармацевтам отримання 50 балів БПР щорічно, але тоді держава повинна гарантувати медичним і фармацевтичним працівникам отримання цих балів безкоштовно, нині ж це здійснюється за власний рахунок лікаря або закладу, де він працює. Відсутність стратегічного державного планування й аналізу необхідності БПР із важливих напрямів охорони здоров'я може призвести до неналежної якості медичної допомоги.

Загрозами являються:

1. Несвочасне отримання інформації або втрата даних про заходи та бали БПР у зв'язку з недосконалістю електронної системи та пошуку в ній, поганий захист даних.

2. Нечесна конкуренція, зниження якості освіти в зв'язку з нерівними вихідними вимогами для провайдерів із різними формами організації і власності, відсутність градації провайдерів, наявність додаткових законодавчих вимог до провайдерів – закладів вищої освіти, що ставить під загрозу й обмежує участь на ринку освітніх послуг із БПР саме високопрофесійних провайдерів, якими є заклади вищої освіти.

3. Ризик відсутності контролю якості провайдерів-підприємців і зниження якості освіти внаслідок формування різних вимог до легалізації проведення освітньої діяльності провайдерами (наявність акредитації та ліцензування, сертифікації ISO тощо), відсутність вимог до викладачів / тренерів / спікерів.

4. Ризики неможливості або обмеження обсягів сплати за послуги Центру тестування для провайдерів із бюджетним фінансуванням у зв'язку

з чинним законодавством про фінансові операції.

5. Збільшення бюрократії при реєстрації заходу в електронній системі БПР.

6. Значне збільшення часу на повний цикл реєстрації та оформлення документів із проведення заходу БПР, значна затримка з видачою сертифікатів для слухачів (від 1 місяця після проведеного заходу).

7. Відсутність доступу до оригінального наказу МОЗ України про призначення Центру тестування адміністратором БПР, формули розрахунку вартості послуг Центру тестування створює певні юридичні ризики співпраці для провайдерів.

8. Загроза для лікаря/фармацевта втратити можливість професійної діяльності, і, як наслідок, для держави – втрата медичних/фармацевтичних кадрів, у зв'язку з відсутністю державного фінансування отримання необхідних щорічних 50 балів БПР, необхідність сплачувати лікарю/фармацевту з власної кишені.

9. Відсутність стратегічного планування й аналізу необхідності БПР медичних і фармацевтичних працівників із пріоритетних напрямів охорони здоров'я (неінфекційні захворювання, СНІД, туберкульоз, військова медицина) ставить під загрозу ефективну боротьбу з захворюваннями-тягарями системи охорони здоров'я, що є актуальними й спричиняють велику інвалідизацію та смертність.

Можливості та перспективи:

1. Необхідність удосконалення електронної системи БПР і пошуку в ній, захист даних у системі та фінансування забезпечення її роботи за рахунок державних або грантових коштів.

2. Необхідність урегулювання існуючих перерахованих ризиків і загроз на законодавчому рівні.

3. МОЗ України анонсовано про початок проекту за підтримки USAID «Підтримка реформи охорони здоров'я» з удосконалення електронної системи та системи БПР у цілому з внесенням змін у нормативну базу до 01.01.2023. Існують очікування на врегулювання зазначених ризиків і загроз.

4. Вітчизняний 150-річний досвід розвитку системи БПР в Україні та стратегічного державного регулювання повинен бути врахований. Досвід України являється вагомим, із більш високим рівнем розвитку й якості, ніж закордонний, адже БПР контролювався на рівні держави певними міністерствами – МОН і МОЗ на відповідність міжнародним вимогам і стандартам.

Обґрунтування. В Україні перші спроби запровадження БПР припадають на кінець 80-х років

XIX століття та пов'язані з діяльністю Харківського медичного товариства (1861), а в період української державності (1917–1919), у часи відродження української освіти, науки і культури за часів гетьмана Скоропадського, професійна Київська Спілка лікарів ініціювала створення Клінічного Інституту для удосконалення лікарів (нині Національний університет охорони здоров'я України імені П. Л. Шупика), що на державному рівні гарантував проведення якісного БПР до періоду сьогодення [5], також були створені Харківська та Запорізька академії післядипломної освіти, як мережа забезпечення БПР. Для порівняння, в Сполучених Штатах Америки безперервна медична освіта почала зароджуватись наприкінці двадцятих років 20 сторіччя, коли була визнана посередність початкової медичної підготовки практикуючих лікарів. Перша обов'язкова програма БПР започаткована в урології в 1934 році. Обов'язковий характер БПР був поширений до кінця 60-х років із змінними правилами від штату до штату. У 1981 році створено загальну Асоціацію безперервної освіти та Раду з акредитації безперервної медичної освіти (ACCME®) для нагляду за акредитацією установ, що забезпечують безперервну медичну освіту, та контролю відповідності заходів встановленим стандартам (<https://www.accme.org/history>) [6]. На європейському рівні Європейську раду з акредитації безперервної медичної освіти (EACCME) створено в 1999 році Європейським союзом медичних спеціальностей (UEMS) під поштовхом зростаючого переходу від добровільного до обов'язкового БПР і на підставі американського досвіду. UEMS-EACCME® розпочала свою діяльність у січні 2000 року з акредитації очних освітніх заходів шляхом присудження європейських кредитів БПР (ЕСМЕС). У квітні 2009 року UEMS-EACCME® розпочала акредитацію електронних навчальних матеріалів (записане аудіо, записане відео, запис на диск, доступний онлайн через освітній веб-сайт або будь-яке поєднання з попереднього) (<https://www.uems.eu/areas-of-expertise/cme-cpd/eaccme>) [7].

Отже, необхідно створити вітчизняну Акредитаційну Раду безперервної медичної освіти,

Література.

1. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про систему безперервного професійного розвитку медичних та фармацевтичних працівників» від 14 липня 2021

що б забезпечувала контроль якості освіти, мала можливість інтеграції вітчизняної системи БПР із європейською й американською системами для можливості взаємного зарахування балів/кредитів. Також слід забезпечити стратегічне планування й аналіз необхідності БПР медичних і фармацевтичних працівників із важливих напрямів охорони здоров'я, що потребують вирішення соціальних завдань.

Висновки. Запроваджені нововведення та електронна системи БПР потребують удосконалення. Аналіз нововведень системи БПР у країні в 2022 році дозволив констатувати ряд сильних і слабких сторін запроваджених змін, визначити важливі загрози, серед яких основними являються недосконалість електронної системи БПР, незахищеність даних і складність пошуку, нерівні вихідні вимоги для провайдерів із різними формами організації і власності, різні вимоги до легалізації проведення освітньої діяльності провайдерами, відсутність державного фінансування отримання лікарями обов'язкових щорічних 50 балів БПР, відсутність стратегічного планування й аналізу необхідності БПР медичних і фармацевтичних працівників із важливих напрямів охорони здоров'я.

В перспективі важливо зберегти вітчизняний, більш ніж 150-річний, досвід якісного БПР із державним стратегічним плануванням і контролюванням стосовно забезпечення вирішення пріоритетних питань системи охорони здоров'я. Переходячи до закордонного досвіду й євроінтеграції, необхідно вдосконалити електронну систему БПР, забезпечивши її належне функціонування та захист даних, надати провайдерам із різними формами організації та фінансування чесні та рівні умови існування на ринку освітніх послуг, створити чіткі вимоги забезпечення якості БПР та/або градації провайдерів за рівнем якості освіти й дотриманням вимог, створити вітчизняну Акредитаційну Раду для моніторингу якості БПР, що б мала можливість інтеграції вітчизняної системи БПР із європейською й американською системами для можливості взаємного зарахування балів/кредитів.

№ 725 станом на 01.01.2022. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/725-2021-%D0%BF#Text>.

2. Наказ МОЗ України «Про подальше удосконалення системи післядипломної освіти та безперервного професійного розвитку медичних та фармацевтичних працівників» від 22.07.1993 № 166 із змінами станом на 09.11.2021. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0113-93#Text>.

3. Технічний регламент роботи системи безперервного професійного розвитку медичних та фармацевтичних працівників. Державної організації «Центр тестування професійної компетентності фахівців з вищою освітою напрямів підготовки «Медицина» і «Фармація» при Міністерстві охорони здоров'я України» від 08.06.2022 № 01-03/14, погоджено листом МОЗ України від 07.06.2022 № 22-04/12786/2-22. – Режим доступу: <https://www.testcentr.org.ua/uk/bpr>.

4. Наказ МОЗ України «Деякі питання безперервного професійного розвитку лікарів» від 22.02.2019

References.

1. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrayiny «Pro zatverdzhennia Polozhennia pro systemu bezpererвноho profesiinoho rozvytku medychnykh ta farmatsevychnykh pratsivnykiv» [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine «On the approval of the Regulation on the system of continuous professional development of medical and pharmaceutical workers»] No. 725 (2021, 14 July). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/725-2021-%D0%BF#>. [In Ukrainian].

2. Nakaz MOZ Ukrayiny «Pro podalshe udoskonalennia systemy pislidyplomnoi osvity ta bezpererвноho profesiinoho rozvytku medychnykh ta farmatsevychnykh pratsivnykiv» [Order of the Ministry of Health of Ukraine «On the approval of the Regulation on the system of continuous professional development of medical and pharmaceutical workers»] No. 166. (1993, July 22) Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0113-93#Text>. [In Ukrainian].

3. Tekhnichnyy rehlament roboty systemy bezpererвноho profesiynoho rozvytku medychnykh ta farmatsevychnykh pratsivnykiv. Derzhavnoyi orhanizatsiyi «Tsentr testuvannya profesynoyi kompetentnosti fakhivtsiv z vyshchoyu osvitoyu napryamiv pidhotovky «Medytsyna» i «Farmatsiya» pry Ministerstvi okhorony zdorov"ya Ukrayiny». [Technical regulations of the system of continuous professional development of medical and

№ 446 із змінами станом на 13.10.2022. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0293-19#Text>.

5. Національний університет охорони здоров'я України імені П. Л. Шупика. – Режим доступу: <https://www.nuozu.edu.ua/nv/bpr/maister-klassy-shkoly-toshcho>. (Перевірено 06.11.2022).

6. The Accreditation Council for Continuing Medical Education (ACCME®) Website. – Режим доступу: <https://www.accme.org/history>. (Accessed 06 Nov 2022).

7. The European Union of Medical Specialists Website. The European Accreditation Council for CME (EACCME®). – Режим доступу: <https://www.uems.eu/areas-of-expertise/cme-cpd/eaccme>. (Accessed 06 Nov 2022).

pharmaceutical workers. State organization «Center for testing the professional competence of specialists with higher education in the fields of training «Medicine» and «Pharmacy» under the Ministry of Health of Ukraine». Retrieved from: <https://www.testcentr.org.ua/uk/bpr>. [In Ukrainian].

4. Nakaz MOZ Ukrayiny «Deiaki pytannia bezpererвноho profesiinoho rozvytku likariv» [Order of the Ministry of Health of Ukraine «Some issues of continuous professional development of doctors»]. No. 446 (2019, February 22). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0293-19#Text>. [In Ukrainian].

5. Shupyk National Healthcare University of Ukraine. Website (2022). Retrieved from: <https://www.nuozu.edu.ua/nv/bpr/maister-klassy-shkoly-toshcho>.

6. The Accreditation Council for Continuing Medical Education (ACCME®). Website. Retrieved from: <https://www.accme.org/history>.

7. The European Union of Medical Specialists. Website. The European Accreditation Council for CME (EACCME®). Retrieved from: <https://www.uems.eu/areas-of-expertise/cme-cpd/eaccme>.

ORCID:

Victoria I. Tkachenko: 0000-0002-0789-5340